

VLAAMSE OUDERENRAAD

Naar een leeftijdsvriendelijk Vlaanderen

Memorandum naar aanleiding van de
Vlaamse verkiezingen van mei 2014

Naar een leeftijdsvriendelijk Vlaanderen

Memorandum naar aanleiding van de Vlaamse verkiezingen van mei 2014

Inleiding	4
Een sterker en socialer Vlaanderen na de zesde staatshervorming	4
Doelgerichte inkanteling binnen de verschillende beleidsdomeinen	5
Welzijn en gezondheid	6
Belang van preventie.....	6
Naar een geïntegreerd organisatiemodel van woonzorg na de bevoegdheidsoverdracht....	7
Waarborgen van de zorggarantie met een groot, toegankelijk en kwaliteitsvol aanbod.....	7
Persoonsgerichte financiering, onder bepaalde voorwaarden	9
Betaalbaarheid van de zorg.....	10
Geen winst op zorg	10
Geestelijke gezondheidszorg en dementie.....	11
Aanpak van elke situatie van ouderenmis(be)handeling	11
Diversiteit en non-discriminatie	12
Ouderen met een handicap	13
Aandacht voor diversiteit van de zorgvragers.....	13
Armoede	13
Verruiming van de automatische rechtentoekenning.....	14
Arbeid	14
Wonen	15
Hoekstenen voor een vernieuwd Vlaams woonbeleid	15
Heroriëntatie van de woonbonus.....	16
Expliciete aandacht voor ouderen op de woningmarkt.....	16
Betaalbaar kwaliteitsvol wonen	17
Promoten van levenslang en gepast wonen	18
Wonen met zorg	19
Stimuleren van nieuwe woonvormen	19
Aanpak van energiearmoede.....	20
Mobiliteit	20
Tegemoetkomen aan de stijgende vraag naar aangepast vervoer	21
Blijvend investeren in de sociale functie van openbaar vervoer	21
Toegankelijk en bereikbaar openbaar vervoer	21
Behoud van betaalbaar openbaar vervoer	22
Leeftijdsvriendelijke omgevingen	23

Verhogen van de toegankelijkheid	23
Veiligheidsgevoel waarborgen	23
Participatie	23
Vrijwilligerswerk	24
Cultuur- en vrijetijdsparticipatie	24
Politieke participatie	24
Digitale inclusie	25
Sport en bewegen	25
Bewegingsbevordering bij ouderen	26
Versterken van de strategische structuur Seniorensport	26
Specifieke aanbevelingen voor het domein Sport	27
Onderwijs en onderzoek	28
Levenslang leren	28
Aandacht voor ouderen binnen de onderwijsopleidingen	28

Inleiding

De verkiezingen in mei 2014 vormen een sleutelmoment voor Vlaanderen. De nieuwe Vlaamse Regering kan het voortouw nemen in de aanwending van de bevoegdheden die vanuit het federale beleidsniveau overgedragen worden in het kader van de zesde staatshervorming. De bestaande en nieuw verworven bevoegdheden moeten immers op elkaar afgestemd worden om tot een doeltreffend en kwaliteitsvol beleid te komen dat ten dienste staat van de burger en tegemoet komt aan de uitdagingen van vandaag en morgen.

De versnellende vergrijzing van onze samenleving komt daarbij al snel op het voorplan. Hoe zal Vlaanderen inspelen op de veranderende demografische verhoudingen, de verschuivingen op de arbeidsmarkt en de steeds mondigere groep zestigplussers? Op welke manier kunnen we het fysiek, sociaal en mentaal welzijn van de Vlaamse ouderen versterken en hun maatschappelijke participatie ten volle stimuleren? Om hier antwoord op te geven, zal er een expliciete langetermijnvisie opgemaakt moeten worden die alle beleidsdomeinen omvat en de financiële implicaties van de veroudering van de bevolking in kaart brengt. Deze visie moet het engagement van de Vlaamse regering ten aanzien van ouderen duidelijk stellen.

De Vlaamse Ouderenraad biedt daar met dit memorandum alvast een inhoudelijke aanzet toe. De tekst schetst de voornaamste uitdagingen voor het realiseren van een leeftijdsvriendelijk Vlaanderen, dat onder meer op sociaal, cultureel, politiek en economisch vlak actief ouder worden en leeftijdsvriendelijke omgevingen stimuleert. Daarbij vertrekt de Vlaamse Ouderenraad vanuit een benadering die uitgaat van kansen en mogelijkheden, zowel voor elke individuele oudere als voor de maatschappij als geheel.

Een sterker en socialer Vlaanderen na de zesde staatshervorming

---

1. De inkanteling van de bevoegdheden die door de zesde staatshervorming van het federale bestuursniveau naar de gemeenschappen en gewesten overgedragen worden, dient te gebeuren met bijzondere aandacht voor het verzekeren van de continuïteit van het beleid en de rechtszekerheid van de burger. Tegelijkertijd mag deze operatie niet beperkt blijven tot een louter technisch gebeuren. De bevoegdheidsoverdracht moet gebruikt worden als een opportuniteit om waar nodig het beleid, zowel in sociaal opzicht als qua efficiëntie en kwaliteit, grondig te heroriënteren.
2. Een goede uitvoering van de zesde staatshervorming houdt heel wat kansen in om tot een homogener beleid te komen. Toch blijft de beslissingsbevoegdheid voor een aantal samenhangende beleidsaspecten over verschillende beleidsniveaus gespreid. Zo zullen onder meer de thuisverpleging en het eigendomsrecht in de huisvesting federale materies blijven. Dit maakt dat afspraken en een doorgedreven samenwerking tussen de Vlaamse en federale overheid een kritische voorwaarde vormen om een coherent en adequaat beleid te voeren onder meer voor wat betreft de gezondheidszorg, huisvesting en ouderenzorg.

3. Bij het uittekenen van het toekomstgerichte woonzorg- en ondersteuningsbeleid in Vlaanderen dient vanuit gebruikersperspectief gedacht en gehandeld te worden. De Vlaamse overheid wordt dan ook geadviseerd om bij de inkanteling van de nieuwe bevoegdheden in de bestaande beleidsstructuren oog te hebben voor de noden en wensen van zowel de ouderen van vandaag als die van de aankomende generaties.
4. In de transitiefase van de bevoegdheidsoverdracht is het belangrijk dat de continuïteit van de dienstverlening en de zorgen aan oudere gebruikers verzekerd worden. De kwaliteit en de kwantiteit moeten gewaarborgd blijven.
5. Bij de invulling van de nieuwe bevoegdheden dient aandacht besteed te worden aan het realiseren van administratieve vereenvoudiging, zowel op vlak van het beheer als in de vereiste procedurestappen voor de gebruikers. Daarbij moet het welzijn van de ouderen centraal staan.

Doelgerichte inkanteling binnen de verschillende beleidsdomeinen

6. De overheveling van het ouderenzorgbeleid moet gezien worden als een opportuniteit voor Vlaanderen om op middellange en lange termijn de kwaliteit van de ouderenzorg te verbeteren in functie van de kwaliteit van leven van zorgbehoevende ouderen. Een grondige reflectie over de huidige structuren, middelen, personeelsnormen, instrumenten en gehanteerde leeftijdsgrenzen is nodig.
7. Vlaanderen dient de overdacht van de bevoegdheid over de private huurwetgeving, de prijsreglementering en de aftrek van hypothecaire kredieten bij eigendomsverwerving (de zogenaamde woonbonus) aan te grijpen om een volwaardig en meer rechtvaardig woonbeleid uit te bouwen. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor een Vlaams woonbeleid met evenwaardige aandacht voor eigenaars en huurders en zowel voor mensen op de sociale huurmarkt als op de private markt. De Vlaamse Ouderenraad wil een Vlaams beleid dat kwaliteitsvol wonen voor iedereen betaalbaar maakt.
8. De overheveling van de dienstencheques en PWA-checques moet gebruikt worden om de doelstellingen van deze stelsels opnieuw te kaderen en daarbij de specifieke noden en de draagkracht van ouderen tot een bijzonder aandachtspunt te maken.
9. De tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB) moet optimaal afgestemd worden op de Vlaamse Zorgverzekering, waarbij de selectieve toekenning van de THAB aan hulpbehoevende ouderen met weinig bestaansmiddelen behouden moet blijven. In functie daarvan vraagt de Vlaamse Ouderenraad ook uitdrukkelijk aandacht voor de correcte inschaling van de zelfredzaamheid van de gebruiker, in al zijn aspecten. Tegelijk is de uitwerking van een efficiënt, eenvoudig en transparant toekenningsstelsel voor de THAB cruciaal.

Belang van preventie

10. Het in stand houden van de gezondheid en daarmee gepaard gaand een autonoom en kwaliteitsvol leven veronderstelt dat sterk geïnvesteerd wordt in preventie. Aandacht voor zelfzorg, gezonde voeding, bewegingsactiviteiten en primaire ongevalpreventie bevorderen het lichamelijk en psychisch welzijn en maken dus onontbeerlijk deel uit van dit preventiebeleid.

Daarnaast zijn efficiënte vaccinaties voor ouderen en hun professionele zorg- en hulpverleners in dergelijk beleid van belang.

11. Ouderen moeten ondersteund en gestimuleerd worden om zo lang mogelijk hun zelfstandigheid en integratie in de maatschappij te behouden. Lokale dienstencentra kunnen hier vanuit hun ondersteunende functie voor het langer thuis wonen een belangrijke rol in spelen. Een realistische programmatie, die stap voor stap uitgevoerd wordt, dient vooropgesteld te worden.

Daarnaast moeten ook de verenigingen, ouderenorganisaties, wijkcomités en andere verbindende buurtinitiatieven verder gestimuleerd worden. Nieuwe initiatieven zoals de nestorprojecten op het platteland of CADO's (collectieve autonome dagopvang voor ouderen) verdienen in dit kader eveneens aandacht.

Bovendien is overleg tussen al deze actoren noodzakelijk. Dit houdt onder meer in dat lokale dienstencentra slechts erkend kunnen blijven indien hun informatieve, recreatieve en vormende activiteiten in afstemming en in samenwerking gebeuren met de lokale verenigingen en organisaties die gelijksoortige activiteiten aanbieden (zie ook punt 115).

12. Publiekscampagnes en initiatieven ter bevordering van gezonde voedingsgewoonten, zoals de campagne 'Goed in je vel, dat voelt beter', zijn positief. In de publiciteit en beleidsacties rond gezonde voeding is het echter nodig ouderen uitdrukkelijk als doelgroep op te nemen en ook voor hen een duidelijke strategie uit te werken. Informeren en sensibiliseren over gezonde voeding voor ouderen moet regelmatig en doelmatig gebeuren.
13. Ondervoeding bij ouderen blijft nog veel te vaak een ongekend en dus onbehandeld probleem. De gevolgen van ondervoeding voor ouderen en voor het systeem van de gezondheidszorgen zijn evenwel enorm. De Vlaamse Ouderenraad vraagt daarom met aandrang om een aanbeveling rond ondervoeding bij ouderen te formuleren en te implementeren. Dergelijke aanbeveling moet zowel voor thuiswonende als residentieel wonende ouderen uitgewerkt worden.

14. Rekening houdend met de voornaamste mogelijkheden en drempels, wordt voor kwetsbare ouderen gestreefd naar een maximale toegankelijkheid van methodieken in het kader van integrale gezondheidsbevordering.

Naar een geïntegreerd organisatiemodel van woonzorg na de bevoegdheids-overdracht

15. De defederalisering van de ouderenzorg biedt de kans om één integraal beleid te voeren naar alle zorgbehoevenden in de Vlaamse Gemeenschap die wegens gezondheidsproblemen hulp en zorg nodig hebben van derden. De Vlaamse Ouderenraad bepleit op macroniveau dan ook een inclusief zorgbeleid met een gelijkwaardige behandeling voor alle doelgroepen met gelijkaardige zorgbehoeften, ongeacht hun leeftijd en financiële draagkracht.
16. Om dit te realiseren wordt de oprichting van een nieuw extern verzelfstandigd agentschap (EVA) aangeraden. Dit leeftijdsonafhankelijk zorgagentschap is verantwoordelijk voor het uitdenken, aansturen en uitwerken van het woonzorgbeleid in Vlaanderen.
17. In het leeftijdsonafhankelijk zorgagentschap moet de financiering van de ouderenzorg gekoppeld en op middellange en lange termijn gelijkgesteld worden met die van de zorg voor personen met een beperking. Het optrekken van de zorgbudgetten voor ouderen zal een groeipad vragen, dat geenszins ten koste mag gaan van het budget van de gehandicaptensector.
18. Het onderscheid dat in de federale regelgeving gemaakt wordt tussen rustoorden voor bejaarden (ROB) en rust- en verzorgingstehuizen (RVT) is vanuit het standpunt van de ouderen en in de logica van de toekomstvisie van de Vlaamse Ouderenraad op de ouderenzorg achterhaald. Eenzelfde zorgnood moet in de woonzorgcentra immers samengaan met eenzelfde financiering en personeelsomkadering. Het is daarom aangewezen de programmatie, erkenning en financiering van ROB en RVT in één systeem te integreren.

Waarborgen van de zorggarantie met een groot, toegankelijk en kwaliteitsvol aanbod

19. Tijdens en na de bevoegdheidsoverdracht moet aan elke zorgvraag van ouderen tegemoet gekomen worden, ongeacht of het om kortdurende of langdurige ondersteuning gaat. Ouderen hebben namelijk recht op zorg, een garantie die door de verschillende overheden in ons land ingevuld moet worden. Deze zorggarantie houdt enerzijds in dat de betaalbaarheid van zorg en ondersteuning voor de ouderen minstens op het niveau van vandaag behouden moet blijven. Anderzijds blijft een voldoende groot en toegankelijk lokaal aanbod noodzakelijk. Tekorten in het zorgaanbod op vlak van wonen en niet-zorggebonden diensten kunnen deels opgevangen worden door kwaliteitsvolle commerciële initiatieven.

20. Gezien de demografische evolutie vergen zowel de thuiszorg, de semi-residentiële zorg als de residentiële zorg, en zowel kortdurende als langdurige ondersteuning uitbreiding om te kunnen omgaan met de grote stijging van de toekomstige zorgnoden.
21. Van de Vlaamse overheid wordt verwacht dat zij, samen met de federale overheid, mogelijkheden creëert voor mensen om kwaliteitsvol informele zorg te kunnen verlenen. Dit houdt enerzijds in dat er van overheidswege genoeg structurele maatregelen ter ondersteuning van de mantelzorgers moeten zijn. Daarvoor is een aanvullende professionele zorggarantie nodig. Anderzijds wordt gepleit voor meer kansen om arbeid met mantelzorg te combineren.
22. Er wordt aangedrongen op het realiseren van een gelijke spreiding van het hele woonzorgpalet over Vlaanderen en Brussel. Bij de realisatie hiervan vragen stad en platteland een eigen strategische aanpak. Er moet een voldoende groot en aangepast woonzorgpalet uitgebouwd worden.

De Vlaamse Ouderenraad benadrukt daarbij de nood aan een lokaal en bovenlokaal zorgstrategisch plan zodat de vraag naar en het aanbod van zorg lokaal op elkaar afgestemd kunnen worden. De Vlaamse overheid dient hierin afdwingbare regels op te stellen. Het wegwerken van regionale blinde vlekken is een belangrijke uitdaging voor de nieuwe Vlaamse Regering.

23. De realisatie van woonzorgzones wordt sterk aanbevolen. Levensloopbestendige woningen en aangepaste woonvormen in functie van zorgbehoeften, gecombineerd met de beschikbaarheid van diensten, winkels en voorzieningen, maken dat ouderen, ook met een zorgvraag, langer veilig en kwaliteitsvol in hun woning of wijk kunnen blijven wonen.
24. Om een betere afstemming te bekomen van het zorgaanbod op de behoeften van de lokale bevolking, dient deze wezenlijk betrokken te worden in het opstellen van zorgstrategische plannen (punt 22) en de realisatie van woonzorgzones (punt 23). Er moeten betere mogelijkheden gecreëerd worden voor participatie en inspraak van de lokale bevolking bij het bestuur en het beleid van de lokale zorgvoorzieningen. Ouderen moeten een gegarandeerd aandeel hebben in de participatie.
25. Aangezien de personeelsnormen in de residentiële ouderenzorg bijdragen aan de zorgkwaliteit alsook aan het welbevinden bij de bewoners en het personeel, pleit de Vlaamse Ouderenraad voor een goed personeelsbeleid. Dit moet gericht zijn op het aantrekken van voldoende nieuwe intreders en op het motiveren en behouden van de huidige zorgverleners. Er moeten voldoende inspanningen geleverd worden om de bij momenten te zware werklast draagbaar te maken. Dit zal eveneens de kwaliteit van de dienstverlening ten goede komen. Daarenboven moet men de wettelijke minimum personeelsnormen aanpassen. Zo kan tegemoet gekomen worden aan de toegenomen zorgzwaarte van de bewoners van residentiële zorgvoorzieningen.
26. Mensen hebben recht op goede en kwaliteitsvolle gezondheidszorg, ook aan het einde van hun leven. En net doordat mensen langer leven, wordt de zorg in de laatste

levensfase nog belangrijker. Daarbij kan palliatieve zorg een belangrijke rol spelen. Blijvende financiële ondersteuning van deze zorg is daarom vereist.

27. De innovatie in de gezondheidszorg zal met zich meebrengen dat medische gegevens van patiënten steeds vaker elektronisch uitgewisseld en gedeeld worden. Momenteel worden al verschillende elektronische netwerken ontwikkeld om ervoor te zorgen dat de uitwisseling van gezondheidsgegevens vlot kan gebeuren (o.a. Vitalink, het Gedeeld Farmaceutisch Dossier, ...). Het is in deze netwerken van groot belang dat het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer gerespecteerd wordt. Van de Vlaamse regering wordt verwacht hier oog voor te hebben in het kader van het overleg met de federale regering. Verder wordt hierover een duidelijke communicatiecampagne naar de burgers toe gevraagd.
28. Hoewel innovatieve ontwikkelingen in de zorg een meerwaarde kunnen betekenen voor ouderen, hun omgeving en zorgverleners, verwacht de Vlaamse Ouderenraad dat de overheid ook voldoende aandacht besteedt aan de mogelijke neveneffecten van deze vernieuwingen. Men dient alert te zijn voor het ontstaan van ongelijke kansen omwille van financiële situaties en/of digitale laaggeletterdheid.

Persoonsgerichte financiering, onder bepaalde voorwaarden

29. Een toekomstgericht zorg- en ondersteuningsbeleid in Vlaanderen kan voor de Vlaamse Ouderenraad baat hebben bij een persoonsgerichte financiering in de vorm van vouchers waarmee zorgbehoevende ouderen, in functie van hun noden, zorg kunnen inkopen bij professionele aanbieders van ouderen- en thuiszorg. De gebruiker maakt een vrije keuze en beschikt, afhankelijk van zijn objectief ingeschaalde zorggraad, over meer of minder vouchers.

Wel moet er nauwgezet over gewaakt worden dat er geen tweedeling ontstaat bij het zorgaanbod, waarbij minder begoede personen slechts gebruik kunnen maken van ondergefinancierde voorzieningen.

30. Basisvoorwaarden voor de invoering van een persoonsgebonden financiering zijn:
  - De gebruiker heeft de vrije keuze om al dan niet te opteren voor een persoonsgebonden budget (vouchers).
  - Er wordt gewerkt met een snelle, correcte en objectieve indicatiestelling.
  - De noodzakelijke aanwezigheid van een voldoende groot, divers, toegankelijk en gebiedsdekkend woonzorgaanbod.
  - Ouderen en hun omgeving moeten over voldoende informatie en persoonlijke begeleiding beschikken om weloverwogen (zorg)keuzes te kunnen maken.
  - De betrokkenheid van het netwerk van de ouderen is bij het praktisch gebruik van de financieringsmethode nodig. Er dient ernstig nagedacht te worden over de concrete invulling van de zorgregie.
  - De zorgaanbieders moeten door de overheid erkend en gecontroleerd worden.
  - De definitieve prijsvorming kan enkel na goedkeuring door de overheid.

- De invoering van een systeem van persoonsgebonden financiering dient projectmatig en stapsgewijs te gebeuren, onder permanente wetenschappelijke begeleiding en met betrokkenheid van de Vlaamse Ouderenraad en de ouderenorganisaties.
31. Ook de beleidsoptie om de persoonsvolgende financiering aan te vullen met een instellingsgebonden financiering kan door de Vlaamse Ouderenraad gevolgd worden. Deze gecombineerde financiering verhoogt in grote mate de zekerheid en continuïteit van de voorzieningen en stelt bijgevolg de zorggarantie voor gebruikers veilig door het zorgaanbod te ondersteunen. De basisbetaling volgt dan de zorgbehoevende persoon, terwijl de betaling voor zaken als infrastructuur, administratie, materiaal en vorming op de voorziening gericht blijft.

Betaalbaarheid van de zorg

32. Om de betaalbaarheid van de zorg nu en in de toekomst te garanderen, vraagt de Vlaamse Ouderenraad dat de zorgcomponenten van de Vlaamse Sociale Bescherming effectief en binnen een redelijke termijn uitgevoerd worden.
33. De Vlaamse zorgverzekering dient samen met een leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid en de overgedragen tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB) in te staan voor het wegwerken van de financiële obstakels die gepaard gaan met gezondheidsproblemen en het verlies aan zelfredzaamheid.

Het vaststellen van dergelijk verlies aan zelfredzaamheid vereist een inschaling vanuit een multidisciplinaire benadering die naast de fysieke dimensie ook oog heeft voor de psychische en sociale aspecten die het welzijn en de woon- en zorgbehoeften van de oudere kunnen beïnvloeden. Het belang van een snelle en correcte indicatiestelling via een universeel indicatie-instrument kan niet genoeg benadrukt worden.

34. De dagprijzen van de woonzorgcentra moeten voor alle bewoners betaalbaar blijven. Het recht op zorg impliceert immers dat de overheid de toegang van alle ouderen tot een kwalitatief en betaalbaar zorgaanbod garandeert. Ze kan dit doen door een eigen aanbod te creëren, door er bij de federale overheid op aan te dringen dat het minimuminkomen van de ouderen voldoende hoog is en/of door de prijzen te reguleren en zorgaanbieders te ondersteunen.

Geen winst op zorg

35. De residentiële ouderenzorgsector wordt gekenmerkt door een verscheidenheid aan zorgaanbieders, met de aanwezigheid van commerciële groepen, OCMW's en vzw's. De Vlaamse Ouderenraad erkent dat de markt een rol kan spelen op vlak van het woongedeelte en het leefgedeelte, namelijk door het aanbieden van minder of meer luxueuze woongelegenheden en hotelfaciliteiten. Dit geldt echter niet voor het aanbieden van zorggebonden diensten. Het is voor de Vlaamse Ouderenraad ontoelaatbaar dat in ouderenzorgvoorzieningen, ongeacht hun juridische vorm, winst gemaakt zou worden op deze zorg en zorggebonden diensten.

Dit houdt bijgevolg ook de noodzaak in dat de overheid, in overleg met de Vlaamse Ouderenraad als overlegorgaan van de Vlaamse ouderenorganisaties, duidelijk definieert wat zorg en zorggebonden diensten en welke de hotelfaciliteiten in de residentiële sector zijn.

36. Gezien het publieke belang van zorg, de huidige tekorten in het overheidsbeleid en de risico's op marktfalen, verwacht de Vlaamse Ouderenraad voldoende regulering van alle (erkende) zorgvoorzieningen. De overheid moet het maatschappelijk doel van de zorggarantie vertalen naar een duidelijk regelgevend kader met inbegrip van planning, erkenning, kwaliteit, toegankelijkheid, verbod op opnameselectie, verantwoorde prijszetting, lokale inbedding, doorstroming naar andere zorgvormen, personeelsvorming, enzovoorts. Zij stimuleert alle actoren tot overleg en samenwerking en bewaakt de toepassing van het regelgevend kader.

Geestelijke gezondheidszorg en dementie

37. Er wordt voor geijverd om ouderen binnen de geestelijke gezondheidszorg als afzonderlijke en prioritaire doelgroep op te nemen. Deze beleidsbeslissing kan bijdragen tot een verhoging van het individueel welzijn, minder medicatiegebruik en minder zelfdoding bij ouderen. Het erkennen en bestrijden van psychische problemen bij ouderen vraagt meer aandacht van de nieuwe regering.
38. De Vlaamse Ouderenraad waardeert ten eerste de vele inspanningen die reeds geleverd zijn om te informeren en sensibiliseren rond dementie. Onder meer het Dementieplan 2010 - 2014, de langetermijncampagne 'Vergeet dementie, onthou mens' en de uitrol van het concept 'dementievriendelijke gemeenten' dragen ertoe bij dat het begrip voor en de destigmatisering van personen met dementie kan doordringen tot de bredere bevolking. Naar de toekomst toe wordt het verderzetten van deze beleidsaandacht verwacht, waardoor sensibilisering verdergaat en de resultaten van de uitgevoerde acties vastgezet worden.

Aanpak van elke situatie van ouderenmis(be)handeling

39. Met de komst van de nieuwe Meldpunten 1712 rond misbruik, geweld en kindermishandeling is er in Vlaanderen een nieuw en herkenbaar nummer voor burgers om alle vormen van geweld te melden. Een gecoördineerde aanpak is positief maar mag er geenszins toe leiden dat specifieke aandacht voor de mis(be)handeling van ouderen afneemt. Een correcte aanpak van ouderenmis(be)handeling, in al zijn vormen, dient behouden te blijven.

Dit is een opdracht waaraan de Vlaamse overheid kan bijdragen door het aanbieden van structurele financiering aan de Meldpunten en vorming van de medewerkers ervan. Ook de ervaring en expertise van het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling in de aanpak van deze problematiek en de vorming van hulpverleners moeten gevalideerd worden.

40. In 2008 werd op initiatief van de Vlaamse overheid een convenant opgemaakt die als doel heeft de samenwerking te regelen tussen de Vlaamse overheid, de vijf Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake de aanpak van ouderenmis(be)handeling in de thuiszorg. De Vlaamse Ouderenraad ziet dit als een instrument om blijvend de aandacht te vestigen op de problematiek van ouderenmis(be)handeling. Het huidige convenant laat echter toe dat de verschillende actoren er een eigen invulling aan kunnen geven. Bijgevolg is er in Vlaanderen geen uniforme aanpak voor de opvolging van interventies. Hoeveel hulp en het soort hulp dat een slachtoffer krijgt, hangt af van de provincie waarin hij/zij woont. De Vlaamse Ouderenraad raadt daarom aan te voorzien in een onafhankelijke, neutrale persoon of instantie waarnaar interventievragen doorverwezen worden en die over uitdrukkelijke expertise inzake ouderenmis(be)handeling beschikt. Een herziening van het convenant van 2008 is aangewezen.
41. Beleidsbeslissingen die een impact hebben op de aanpak van ouderenmis(be)handeling en de uitwerking daarvan vereisen overleg met de Vlaamse Ouderenraad.

Diversiteit en non-discriminatie

---

42. De Vlaamse Ouderenraad verwacht van de Vlaamse overheid dat zij initiatieven ondersteunt die kwetsbare ouderen willen bereiken. In het bijzonder ouderen in armoede en ouderen met een andere etnisch-culturele achtergrond vormen een risicogroep voor vereenzaming en informatiearmoede.
43. Om het contact met ouderen van andere herkomst te bevorderen, dient de samenwerking tussen ouderenorganisaties, buurtvoorzieningen, opbouwwerk en etnisch-culturele en armoedeverenigingen gestimuleerd te worden.
44. Elke vorm van discriminatie, ook op basis van leeftijd, moet weggewerkt worden zoals bepaald door de antidiscriminatiewet. Ondanks de ernst en omvang van het fenomeen, worden er momenteel onvoldoende beleidsinspanningen geleverd in de strijd tegen leeftijdsdiscriminatie en *ageism* en de afdwinging van de bestaande wetgeving. Bovendien zijn ook de ouderen zelf onvoldoende vertrouwd met hun rechten en de bestaande meldpunten hiervoor. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor een doelmatige aanpak op dit vlak.
45. Bijzondere aandacht is nodig voor mogelijke leeftijdsdiscriminatie in de toegang tot diensten, voorzieningen en goederen, bijvoorbeeld bij leningen en verzekeringen zoals de hospitalisatieverzekering en de autoverzekering. Wat verzekeringen betreft, vraagt de Vlaamse Ouderenraad dat de Vlaamse en federale overheid gezamenlijk tot een transparant en gefundeerd regelgevend kader komen.
46. Tot slot moet ook het gebruik van leeftijdsgrenzen als criterium in beleidsteksten met de nodige voorzichtigheid behandeld worden. Het creëren van een onderscheid in het beleid dat leidt tot een verschillende behandeling van burgers, moet steeds duidelijk gemotiveerd en objectief verantwoord worden.

47. De media zijn een belangrijke hefboom in het streven naar realistische en positieve beeldvorming over ouderen. De VRT dient in haar diversiteitsbeleid voldoende aandacht te besteden aan het representatief in beeld brengen van de diversiteit onder ouderen en de meerwaarde van ouderen als actieve bevolkingsgroep in de maatschappij.

Ouderen met een handicap

48. Gezien het risico op materiële en financiële achterstelling voor mensen die na hun 65ste een handicap oplopen, worden de concrete stappen die het leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid gestalte zullen geven positief onthaald. In tussentijd blijft de positie van vele individuele ouderen echter precair en wordt er aangedrongen op een snelle en volledige uitwerking van de beleidsplannen. Het is de taak van de Vlaamse overheid om in overleg met de sector en de Vlaamse Ouderenraad als overlegorgaan van de Vlaamse ouderenorganisaties een aangepast kader te ontwikkelen.
49. Met betrekking tot het decreet volwassenenonderwijs is vastgesteld dat de vermindering van het inschrijvingsgeld voor mensen met een handicap slechts toegekend wordt tot de leeftijd van 65 jaar. Hierdoor verliezen heel wat zestigplussers met een handicap plots het recht op deze vermindering, wat de kansen tot bijscholing, sociaal contact en zelfontplooiing van deze kwetsbare groep onderuithaalt. De Vlaamse Ouderenraad eist dat deze discriminerende regelgeving aangepast wordt.

Aandacht voor diversiteit van de zorgvragers

50. Het is nodig dat de Vlaamse overheid thuiszorgdiensten en woonzorgcentra stimuleert om zich voor te bereiden op de toenemende diverse achtergronden van ouderen. De Vlaamse Ouderenraad is daarbij steeds voorstander van een inclusieve aanpak maar pleit ervoor dat zorgaanbieders uit alle sectoren meer rekening houden met de toenemende diversiteit bij ouderen in taal, filosofische overtuigingen, eetgewoontes, vrijetijdsbesteding en dergelijke.
Bovendien moeten de Vlaamse overheid en de aanbieders van diensten zich bewust zijn van het feit dat er binnen de oudere leeftijdsgroep grote leeftijdsverschillen voorkomen.

Armoede

---

51. Op vlak van armoedebestrijding is de samenwerking over beleidsdomeinen en -niveaus heel cruciaal.
52. Aangezien veel ouderen nog steeds sterk geconfronteerd worden met het risico op armoede, pleit de Vlaamse Ouderenraad ervoor om binnen het armoedebeleid speciaal aandacht te schenken aan armoede bij ouderen en het proces van verpaupering op latere leeftijd. Het opstellen van een specifiek actieprogramma, zoals dat is gebeurd voor kinderarmoede, kan hiervoor een valabele piste vormen. De verschillende dimensies van armoede dienen daarbij in hun samenhang behandeld te worden.

53. Armoedebestrijding vereist een multidimensionele benadering, zowel op vlak van onderzoek als aanpak. Dit impliceert dat bij het in kaart brengen van armoede aangepaste indicatoren gebruikt moeten worden die alle voorwaarden meten om op een menswaardige manier deel te nemen aan de samenleving, zoals budgetkorven en referentiebudgetten. Ook de implementatie ervan in het beleid is aangewezen.
54. Vanuit de vrees dat steeds meer ouderen geconfronteerd worden met het problemen van toenemende schulden, zijn bijkomende maatregelen nodig op vlak van preventie en kwalitatieve schuldbemiddeling. Ouderen vormen immers een kwetsbare groep voor agressieve verkooptechnieken en andere oorzaken van schuldenopbouw. Ook de sensibiliserende en educatieve rol van ouderenorganisaties in dit domein dient ondersteund te worden.

Verruiming van de automatische rechtentoekenning

55. De inspanningen van de verschillende overheden om sociale rechten automatisch toe te kennen worden sterk gewaardeerd. Dit komt tegemoet aan de noden van ouderen die hun rechten niet kennen of niet weten hoe ze deze moeten uitoefenen en het vergemakkelijkt de administratieve stappen die gezet moeten worden. Voor de Vlaamse Ouderenraad dient deze automatische rechtentoekenning nog verder uitgebouwd te worden. Daar waar de automatische rechtentoekenning niet mogelijk is, moet ingezet worden op het actief opsporen en benaderen van potentieel gerechtigden.
56. Indien het inkomen een criterium is om deze rechten al dan niet toe te kennen, dan dient de vaststelling van dit inkomen duidelijk, volledig en correct te gebeuren.
57. Via een systeem van premiezoekers en rechtenverkenners ondersteunt de overheid burgers om tegemoetkomingen en tussenkomsten te vinden. Er is echter verbetering mogelijk in de gebruiksvriendelijkheid van deze systemen opdat zij op een overzichtelijke en verstaanbare manier uitleg verschaffen.

Arbeid

---

58. De Vlaamse en federale overheden dienen een coherent en doeltreffend arbeidsmarktbeleid te voeren, dat optimaal afgestemd wordt door regelmatig overleg tussen de beleidsniveaus onderling, de sociale partners en de vertegenwoordigers van ouderen.
59. Nu een brede consensus groeit over de noodzaak om langer te werken, dient tegenover deze aanscherping van plichten ook nagedacht te worden over een versterking van de bijhorende rechten en omkadering. Om oudere werknemers meer kansen op de arbeidsmarkt te bieden, moet meer begeleiding en bijscholing voor oudere werkzoekenden voorzien worden, moet leeftijdsdiscriminatie op de werkvloer bestreden worden en dient de ontwikkeling van een leeftijdsbewust personeelsbeleid verder gestimuleerd te worden, zowel bij bedrijven als de overheid.

60. De Vlaamse Ouderenraad pleit bovendien voor het stimuleren van flexibele arbeidsparticipatie, kwaliteitsvol werk, aangepaste arbeidsomstandigheden en uitgroeieregelingen voor oudere werknemers. Dit moet ertoe bijdragen dat langere loopbanen haalbaar en wenselijk worden voor de mensen in kwestie, waardoor hun actieve en gemotiveerde inzet zo lang mogelijk behouden blijft.
61. Er wordt gevraagd om een grotere nadruk op het belang van het doorgeven van opgebouwde expertise door oudere werknemers en gepensioneerden aan jongere werknemers. Het stimuleren van coaching- en peterschapprojecten leidt tot een win-win-winsituatie voor de jongeren, de ouderen en de onderneming.
62. Onvoldoende adequate ondersteuning en het gebrek aan een betaalbaar dienstenaanbod maakt het momenteel voor veel ouderen bijzonder moeilijk om baan, gezin, kinderopvang en steun aan ouderen te combineren. In het kader van langer werken wordt het streven naar een balans tussen werk en het opnemen van zorgtaken daarom een belangrijke uitdaging. De Vlaamse overheid dient dan ook een beleid te ontwikkelen dat voorziet in de nodige ondersteunende maatregelen voor de zogenaamde sandwich-generatie.

Wonen

Hoekstenen voor een vernieuwd Vlaams woonbeleid

63. Door de regionalisering zal de Vlaamse overheid over belangrijke instrumenten beschikken om een coherent en krachtig woonbeleid te voeren dat het recht op kwaliteitsvol en betaalbaar wonen voor alle Vlamingen voorop stelt en de woonnoden bestrijdt, met prioritaire aandacht voor kwetsbare bevolkingsgroepen waaronder ouderen. Volgende principes moeten volgens de Vlaamse Ouderenraad de hoekstenen van dat vernieuwde woonbeleid vormen:
  - Streven naar een optimale afstemming tussen het huisvestingsaanbod en de huidige en toekomstige woonbehoeften van de verschillende bevolkingsgroepen. Uitgangspunt is de reële woonnoden van de bewoners.
  - Waarborgen van het recht op een betaalbare en kwaliteitsvolle woning voor iedereen.
  - Efficiënte subsidiëring met prioriteit aan de meest kwetsbaren.
  - Verder professionaliseren van het woonbeleid onder meer met bijkomende en geactualiseerde data, meetinstrumenten en inzichten. Ook zijn verdere stimulansen nodig om de gemeenten in hun regietaak rond wonen meer slagkracht te geven.
  - Structurele betrokkenheid en inspraak van ouderen.
  - Het versterken van de relaties met welzijn en zorg, ruimtelijke ordening, mobiliteit en duurzaamheid is noodzakelijk en moet bijdragen aan een totaalvisie rond wonen.
64. Op vlak van wonen en ruimtelijke ordening werken de individuele en beleidsmatige keuzes uit het verleden lang door. Dit maakt dat Vlaanderen eerder gekenmerkt wordt door woonlinten, verspreide bebouwing en vrijstaande gezinswoningen buiten de stad.

Sociale, ecologische en economische redenen maken het echter nodig het bestaande woonpatrimonium te transformeren. Hiervoor moet een beleid ontwikkeld worden met stimulansen en ontradende maatregelen om wonen in de stad, dorpskernen en voorziene groeigebieden aantrekkelijker te maken. Dit beleid mag de huidige bewoners van niet-groeigebieden, waaronder veel ouderen, evenwel niet benadelen.

Heroriëntatie van de woonbonus

65. De bevoegdheidsoverdracht moet aanleiding geven tot het heroriënteren en doelgericht inzetten van de woonbonus met het oog op het tot stand brengen van een meer sociaal rechtvaardige, doelmatige en evenwichtige fiscale behandeling van eigenaars en huurders. De Vlaamse Ouderenraad erkent daarbij dat sociale, ecologische en economische redenen het nodig maken om het huidige patrimonium en de inplanting van woningen te herbekijken. Investeren in een kwalitatief, duurzaam en energiezuinig woningaanbod is noodzakelijk. Eveneens moet een kernenversterkend beleid ontwikkeld worden (zie punt 64).

Gelet op de grote maatschappelijke noden op het vlak van woonzekerheid en van betaalbaarheid, kwaliteit, toegankelijkheid en comfort van de woning is het wenselijk de middelen die vrijkomen door het herzien van de woonbonus aan te wenden ter versterking van een coherent Vlaams woonbeleid.

Expliciete aandacht voor ouderen op de woningmarkt

66. Er wordt verwacht dat de Vlaamse overheid een ruim palet aan woonvormen voor ouderen mogelijk maakt, en daarbij de wens en eigenheid van deze ouderen als uitgangspunt hanteert. De Vlaamse overheid moet tegemoet komen aan de woonbehoeften van ouderen en hun recht waarborgen op een betaalbare, comfortabele en aangepaste woonst (thuis of in een voorziening) van eigen keuze in een veilige woonomgeving.
67. Gezien het toenemende gewicht van ouderen op de woningmarkt wordt een blijvende betrokkenheid van de Vlaamse Ouderenraad bij het Vlaams woonbeleid bepleit. Dit dient zich te vertalen in een mandaat in de Vlaamse Woonraad, waar gewerkt wordt aan een woonbeleid op maat van alle leeftijden.
68. Overheden dienen zich bewust te zijn van de gevolgen van de vergrijzing van de bevolking en de veroudering van het woningbestand. Dit zal immers tot gevolg hebben dat in de komende jaren zeer veel verouderde, onaangepaste woningen op de markt aangeboden worden die niet overeenstemmen met de behoeften van een toenemend aantal kleinere huishoudens. De Vlaamse Ouderenraad vraagt gepaste maatregelen.
69. Ouderen sensibiliseren om te verhuizen uit te grote of onaangepaste woningen, zoals voorzien wordt in het ontwerp van het Vlaams Woonbeleidsplan 2020 – 2050, is slechts aanvaardbaar indien er voor al deze ouderen kwaliteitsvolle, betaalbare en aangepaste alternatieven beschikbaar zijn. Er is dan ook dringend nood aan een groter en verbeterd

aanbod van individuele en collectieve woonvormen, zowel op de sociale als op de private woningmarkt. Aanvullend is er nood aan stimuli vanuit de overheid om ouderen te begeleiden bij de renovatie, verhuur of verkoop van en verhuis uit hun woning.

70. Om de autonomie van ouderen te respecteren en op een goede manier om te gaan met de wens om in de eigen woning en buurt te blijven wonen, dienen aanpassingen aan de eigen woning of aan de huurwoning gestimuleerd, gesubsidieerd en effectief begeleid te worden. Praktische hulp voor het plannen van aanpassingen aan de woning, maar ook tijdens de werken en bij mogelijke premieaanvragen, is aangewezen.

Organisaties die expertise ontwikkelen rond dergelijk aanpasbaar bouwen en woningaanpassing, en hierover informatie verspreiden zowel naar ouderen als naar professionelen en beleidsmakers, moeten ondersteund worden. Overleg tussen de huidige actoren is nodig om tot een gebiedsdekkend aanbod te komen.

Betaalbaar kwaliteitsvol wonen

71. De bevoegdheid voor de private huursector wordt bij de uitvoering van de zesde staatshervorming geregionaliseerd. De Vlaamse regering wordt geadviseerd om private eigenaars te stimuleren om de kwaliteit van het aanbod aan huurwoningen te verbeteren, zonder dat dit de betaalbaarheid voor de huurder in gevaar brengt. Misbruiken moeten blijvend bestreden worden. Een prijs-kwaliteitskoppeling kan hiertoe bijdragen.
72. De tegemoetkoming in de huurprijs of huursubsidie ondersteunt mensen met een laag inkomen die verhuizen van een slechte, onaangepaste woning naar een aangepaste woning. Er wordt met aandrang gevraagd om van deze huursubsidie een volwaardig instrument van het Vlaams woon- en armoedebeleid te maken en daarom de criteria inzake verhuisbeweging, wachttijd en de maximale huurprijs te verbreden. De doelgroep van de subsidie dient uitgebreid te worden naar alle mensen met een reële woonneed. Verder is het bedrag van de premie te laag, te weinig gedifferentieerd en dient de huursubsidie, minstens voor de allerlaagste inkomenscategorieën, niet-degressief te zijn in duurtijd.
73. Om de effectieve realisatie van engagementen inzake de uitbreiding van het aanbod van sociale woningen en de verbetering van het bestaande patrimonium te garanderen, verwacht de Vlaamse Ouderenraad bijbehorende resultaatsverbintenissen van de overheid. De huidige engagementsverbintenissen volstaan niet voor een effectieve en snelle realisatie van bijkomende sociale huisvesting.

Bij de bouw van extra sociale woningen moet bovendien voldoende aandacht worden besteed aan de inplanting en woontypologieën van de toekomstige sociale huurwoningen (zo is er in de toekomst meer nood aan aangepaste eenpersoons-woningen).

Voor de uitbreiding van het aanbod op het platteland is bovendien een aangepaste visie nodig die rekening houdt met onder meer de bestaande dienstverlening, de draagkracht van de dorpen en mobiliteitsaspecten.

74. Er worden meer middelen voor de sociale huisvestingsmaatschappijen en de sociale verhuurkantoren gevraagd, aangezien zij de aanwezigheid van voldoende betaalbare en kwalitatieve huisvesting voor ouderen bevorderen. De waardevolle werking van deze instanties moet versterkt, uitgebreid en beter bekend gemaakt worden.

Sociale verhuurkantoren zorgen voor een voldoende meerwaarde voor de eigenaarsverhuurders. Vlaanderen wordt daarom geadviseerd om gemeenten waar nog geen sociaal verhuurkantoor actief is, te stimuleren om zo snel mogelijk aansluiting te zoeken bij een bestaand sociaal verhuurkantoor of zo nodig samen met anderen een nieuw sociaal verhuurkantoor op te richten. Kwaliteitsverschillen tussen de verschillende sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren moeten opgevolgd en weggewerkt worden.

Promoten van levenslang en gepast wonen

75. De verschillende woonvormen in Vlaanderen moeten door hun concept, inrichting, ligging en mogelijkheden om zorg te integreren, de garantie bieden dat er zo lang mogelijk zelfstandig en veilig gewoond kan worden.
76. Bijzondere aandacht wordt gevraagd voor de levensloopbestendigheid van woningen, wijken en woonomgevingen die maken dat bewoners er hun hele leven, ook indien zorg nodig is, kunnen doorbrengen en niet in functie van een bepaalde nood verplicht zijn te verhuizen. Deze visie dient vertaald te worden in de ruimtelijke planning van de Vlaamse steden en gemeenten.
77. Bij elke nieuwbouw of grootschalige verbouwing dienen zowel de sociale huisvesting als de commerciële ontwikkelaars verplicht te worden om aanpasbaar en levensbestendig te bouwen.
78. Sensibilisering rond woningaanpassingen richt zich nu voornamelijk naar ouderen in een zorgsituatie. Als aanvulling daarop is het interessant dat ook de groep van aankomende ouderen aangespoord wordt hun huisvestingssituatie actief in handen te nemen. Aansluitend moeten gerichte campagnes en acties om hen bewust te maken van belang van energiezuinig wonen, blijvend ondersteund worden.
79. Verkrotting moet ontmoedigd worden door een aangepast sanctionerend beleid. Een groot aantal (oude, stedelijke) woningen komen echter niet meer voor sanering in aanmerking. Wanneer woningen niet meer te renoveren zijn, is er nood aan een intensief krottenbeleid gecombineerd met vervangende nieuwbouw.

Wonen met zorg

80. De zorg- en woonbehoeften lopen bij ouderen sterk door elkaar. De Vlaamse Ouderenraad verwacht daarom dat het Vlaams woonbeleid aandacht besteedt aan de woonsituatie van ouderen die nu of in de toekomst een zorgvraag hebben. De realisatie van woonzorgzones wordt hierbij sterk aanbevolen.
81. Het is noodzakelijk om op Vlaams niveau expertise uit te bouwen met betrekking tot de ruimtelijke component van zorg en de woonomgeving. Deze kennis draagt bij tot het uitwerken van een doordacht ruimtelijke ordeningsbeleid dat niet alleen rekening houdt met gebouwen en infrastructuur maar ook met de mensen die er wonen en hun huidige of toekomstige zorgnoden.
82. Het inzetten van domotica en assistieve technologie in de woning helpt ouderen om veilig en kwaliteitsvol te leven. Ondersteuning en financiële stimulansen moeten voorzien worden zodat de huidige en toekomstige generaties van ouderen kunnen kiezen voor de nuttige, betaalbare en gebruiksvriendelijke domotica.

Thuiszorgorganisaties zijn prioritaire partners met het oog op de bekendmaking, de aanvaarding en het gebruik van nieuwe technologieën.

Stimuleren van nieuwe woonvormen

83. De waaier van woonvormen voor ouderen wordt steeds breder. De Vlaamse overheid moet de nodige maatregelen nemen om de ontwikkeling van nieuwe woonvormen zoals groepswonen, zorgwonen, Abbeyfieldwonen, kangoeroewonen en dergelijke te stimuleren en structureel te ondersteunen. Het zijn immers woonvormen die actief en zelfstandig leven van ouderen toelaten en het risico op vereenzaming verkleinen.
84. De Vlaamse regering kan deze nieuwe woonvormen stimulansen geven door de opbouw van juridische expertise te bevorderen en door aanpassingen van de wetgeving door te voeren, bijvoorbeeld in functie van de ombouw van woningen naar meergezinswoningen of hergebruik van bestaand patrimonium als scholen en kerken.

Een degelijke wettelijke omkadering voor alternatieve woonvormen is ook nodig om het onderscheid te maken met de regelgeving rond wettelijk samenwonen aangezien deze een invloed heeft op het toekennen van uitkeringen. Bij veel van deze woonvormen geldt het principe van een gezin, waarbij er een financiële link is tussen de personen die samenwonen, niet meer of niet volledig.

85. Zowel in de regelgeving voor woningaanpassingen als bij nieuwbouw is er nood aan meer flexibiliteit, bijvoorbeeld wat betreft het opdelen van een bestaande woning of de bouw van een kangoeroewoning in een verkaveling voor gezinswoningen.

Aanpak van energiearmoede

86. Energie moet betaalbaar blijven. Mensen in armoede, waaronder heel wat ouderen, hebben recht op een minimumlevering van elektriciteit, gas, stookolie en ook water. Dergelijke sociale maatregelen moeten voor deze kwetsbare groep versterkt worden.
87. In de strijd tegen onnodig energieverbruik en bijbehorende hoge energiefacturen heeft de gratis energiescan zijn nut al bewezen. Ouderen zijn sterk gebaat bij het feit dat de uitvoerder van een energiescan hen adviseert over energiebesparende maatregelen, informatie geeft over premies en subsidies en meteen zelf ook een aantal kleine energiebesparende maatregelen uitvoert. Onder meer omdat de overheid steeds sterker inzet op het bekendmaken van het belang van energieprestaties en –scores moeten ook in de toekomst de ouderen nog van deze gratis dienstverlening gebruik kunnen maken en in dit kader mee opgenomen worden als kwetsbare doelgroep.

Mobiliteit

---

88. De Vlaamse Ouderenraad steunt het STOP-principe als algemene beleidslijn. Voorrang aan zachte weggebruikers (fietsers, voetgangers, personen met een beperking) is noodzakelijk. Dit veronderstelt tevens dat de openbare ruimte niet enkel autogericht is maar voldoende mogelijkheden voorziet voor de zachte weggebruikers. Daartoe behoren voldoende en goed onderhouden fietspaden, goed uitgeruste voetpaden en veilige oversteekplaatsen met leeftijdsvriendelijke infrastructurele ingrepen.
89. Aansluitend wordt bijzondere aandacht gevraagd voor de trage wegen. Deze paden of wegen zijn bestemd voor niet-gemotoriseerd verkeer en vormen veilige verbindingen voor zachte weggebruikers. In overleg met de betrokkenen dient nagegaan welke wegen zinvol in een modern en goed onderhouden buurtwegennetwerk passen.
90. Met het oog op de economische leefbaarheid van het handelsgebeuren in de stad en de toegankelijkheid van de woonomgeving voor ouderen is het belangrijk om weloverwogen om te springen met het autovrij maken van stadsdelen/wijken/straten en zo de bereikbaarheid te blijven garanderen. Anderzijds dienen stadscentra ook rustige ontmoetingsplaatsen te zijn.

Het weldoordacht voorzien van voldoende en aangepaste overstapplaatsen om het fiets- of autogebruik te combineren met het gebruik van het openbaar vervoer is hierbij belangrijk.

Tot slot vraagt de specifieke situatie op het platteland dat burgers er, om extra verkeer te vermijden, kunnen rekenen op een voldoende groot privaat en publiek diensten-aanbod in eigen dorp.

Tegemoetkomen aan de stijgende vraag naar aangepast vervoer

91. De grote en nog steeds stijgende vraag naar aangepast vervoer vereist een sterke toename van budgettaire middelen om deze verplaatsingen op termijn betaalbaar te houden voor de cliënt en om gebiedsdekking in Vlaanderen te realiseren.
92. Om een afdoend antwoord te bieden op de vraag naar aangepast vervoer is het nodig de verschillende beleidsdomeinen te responsabiliseren en middelen te bundelen (o.a. welzijn, gezondheid, tewerkstelling ...). Om dit te realiseren moet een daadkrachtige task force opgericht worden. Alle beleidsdomeinen en de verschillende beleidsniveaus moeten hierin vertegenwoordigd zijn. In het kader van de inclusiegedachte neemt het departement Mobiliteit de leiding en wordt betrokkenheid van de doelgroepen, waaronder ouderen, gegarandeerd. De Lijn is in deze een belangrijke partner.

Blijvend investeren in de sociale functie van openbaar vervoer

93. De Vlaamse Ouderenraad dringt er zeer sterk op aan dat de sociale functie van het openbaar vervoer niet aangetast wordt. De economische return mag geen doorslaggevend argument zijn om zinvolle verbindingen niet aan te bieden. Het openbaar vervoer moet ook investeren in zijn maatschappelijke functie.
94. Er wordt vastgesteld dat de Vlaamse regering de stijgende kosten van openbaar vervoersmaatschappij De Lijn, zoals de prijs van grondstoffen of de sterke toename van het aantal sociale abonnementen, niet compenseert. Hoewel De Lijn geen enkele impact heeft op deze prijzen, moet zij de verhogingen zelf bekostigen. We vragen dat de overheid zich aan de overeenkomsten houdt, de subsidies voor De Lijn evenredig laat toenemen en de uitholling van de functie van het openbaar vervoer mee tegengaat.

Toegankelijk en bereikbaar openbaar vervoer

95. Ouderen vrezen dat een strikte interpretatie van het decreet basismobiliteit op termijn de dienstregeling in de landelijke gemeenten het zwaarst zal treffen. Door het aanbod doorheen de jaren te verminderen tot de minimumnormen van de basismobiliteit vormen de bussen, trams en belbussen daar geen waardig alternatief meer voor andere vervoersmiddelen. Een goed uitgewerkte verbinding vanuit de kleinere deelgemeenten naar de centrumgemeente moet evenwel een essentieel hoofdstuk vormen in de uitwerking van de toekomstige dienstverlening. Een toegankelijk en voldoende groot openbaar vervoersaanbod is niet alleen nodig in de steden maar ook in de landelijke gemeenten.
96. Het telefoonnummer om de belbus te reserveren moet gratis worden. Dit nummer moet bovendien verder evolueren naar één nummer voor alle aanvragen voor openbaar vervoer.
97. Hoewel al veel inspanningen geleverd zijn om de toegankelijkheid van bussen en trams te verbeteren, zijn nog niet alle voertuigen optimaal toegankelijk. De Vlaamse

Ouderenraad verwacht een tijdige inhaalbeweging en bijkomende inspanningen om de toegankelijkheid van het openbaar vervoer te vergroten.

98. De toegankelijkheid van het openbaar vervoer wordt eveneens vergroot door het comfort van de halteplaats. De Lijn heeft daarom zeer goede toegankelijkheidsdoelstellingen voor de op- en afstaphaltes uitgewerkt. De openbare vervoersmaatschappij is voor de realisatie van deze doelstellingen onder meer afhankelijk het Vlaams Gewest. Van deze overheid wordt verwacht dat zij De Lijn bijkomende financiering toekent om de toegankelijkheid van de haltes en het comfort voor alle reizigers te verbeteren.
99. Besparingsverplichtingen hebben De Lijn ertoe aangezet trajecten te integreren en verknopen. Zo wordt meer gewerkt volgens het overstapmodel waarbij de bus niet meer tot in de stadskern rijdt maar stopt aan de rand of aan een station, waar de reizigers dan overstappen op ander vervoer zoals de tram. Zowel de openbare vervoersaanbieder als de subsidiërende Vlaamse overheid dienen zich er echter van bewust te zijn dat dit overstapsysteem niet optimaal is voor ouderen. Overstappen is moeilijker voor minder courante gebruikers van het openbaar vervoer en voor ouderen die wegens gezondheidsproblemen meer tijd nodig hebben.
100. Het openbaar vervoersaanbod wordt in de daluren en in het weekend als ontoereikend ervaren. De dienst- en uurregelingen van bussen en trams moeten beter afgestemd worden op het vrijetijds- en cultureel leven in de steden en dorpen.

Behoud van betaalbaar openbaar vervoer

101. Het openbaar vervoer moet betaalbaar zijn en blijven. Elke financiële drempel bemoeilijkt de mobiliteitskansen en vergroot het risico op vereenzaming. Zeker voor ouderen zijn deze mobiliteitskansen cruciaal met het oog op sociale integratie, sociale en culturele participatie, autonomie en het zo lang mogelijk in de vertrouwde omgeving blijven wonen. Daarom dient het gratis bus- en tramvervoer behouden te blijven voor de minder kapitaalkrachtige ouderen. Eventuele tariefwijzigingen moeten bovendien steeds bijdragen aan het behoud van de sociale functie van De Lijn, aan het handhaven van de dienstverlening in alle steden en gemeenten en aan de algemene toegankelijkheid.
102. De Vlaamse regering dient een voortrekkersrol te spelen in het afstemmen tussen de verschillende aanbieders van het openbaar vervoer en daarbij bijzondere aandacht te besteden aan de Brusselse situatie. Zowel wat betreft de dienstregeling als de soorten abonnementen is afstemming en vereenvoudiging nodig.
103. De Vlaamse Ouderenraad verwacht als adviesorgaan op een georganiseerde wijze bij het mobiliteitsdebat betrokken te worden en als partner deel te nemen aan besprekingen betreffende mogelijke wijzigingen in dienstverlening en tarieven.

Leeftijdsvriendelijke omgevingen

---

104. Het beleid ten aanzien van sociale voorzieningen zoals woonzorgcentra, lokale dienstencentra, ziekenhuizen e.a. moet sterker inzetten op de principes van herbruikbaarheid, combineerbaarheid, vooruitziendheid en multifunctionaliteit. Voorzieningen worden dan ontwikkeld opdat ze makkelijk een bestemmingswisseling aankunnen.
105. Een woon- en leefomgeving die bestaat uit een mix van leeftijden en die uitnodigt tot contacten tussen de verschillende generaties geniet de voorkeur van ouderen. Voor woonzorgbeleid is het streven naar kleinschaligheid belangrijk.

Verhogen van de toegankelijkheid

106. In een vertrouwde omgeving wonen is voor de meeste ouderen een prioriteit. Om dit mogelijk te maken, moet de Vlaamse overheid een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid van de woonomgeving, het winkelaanbod en de diensten en voorzieningen garanderen. Een goed doordachte inrichting van de openbare ruimte met voldoende aandacht voor de zachte weggebruikers en personen met beperkte mobiliteit zijn noodzakelijk.
107. De Vlaamse Ouderenraad bepleit een verdere ontwikkeling van instrumenten in het kader van de toegankelijkheid van de woonomgeving en het meegroeiwonen op wijkniveau. Deze instrumenten kijken niet enkel naar de woning, maar ook naar de toegankelijkheid op wijk-, gemeentelijk en stedelijk niveau.
108. Het gedachtegoed van integrale toegankelijkheid en Universal Design dient breed opgevat te worden en uitwerking te vinden in de verschillende beleidsdomeinen. Het integrale en universele houdt in dat men de ruimte, de wijken en infrastructuren zo ontwikkelt dat ze bruikbaar zijn voor iedereen en actief bijdragen aan een maximale participatie van alle leeftijdsgroepen aan de samenleving.

Veiligheidsgevoel waarborgen

109. Ouderen vragen meer agenten op straat die bovendien makkelijk aanspreekbaar zijn. De wijkagent is een geschikte persoon om in contact te treden met ouderen en als aanspreekpunt te fungeren. Deze wijkagent kan versterkt worden door de inzet van voldoende stadswachters met een duidelijke functieomschrijving, nl. mobiele aanspreekpunten.

Participatie

---

110. Ouderenverenigingen en lokale dienstencentra spelen een belangrijke rol in de versterking van het sociaal weefsel en de sociale inclusie van ouderen en vormen een buffer tegen vereenzaming. Zij kunnen dit echter enkel mits voldoende ondersteuning vanuit de overheid.

Vrijwilligerswerk

111. Aangezien het stimuleren van vrijwilligerswerk vanuit verschillende beleidsdomeinen moet gebeuren, kan het nuttig zijn hiervoor een coördinerend minister binnen de Vlaamse Regering aan te stellen. Deze minister waakt erover dat de waarde en de kracht van het vrijwilligerswerk voldoende gewaardeerd en gevaloriseerd worden, en dat het vrijwilligerswerk permanent op de politieke agenda staat.
112. Oudere vrijwilligers moeten de mogelijkheid hebben om, in overleg met de organisatie, kosteloos aan bijscholingen, vormingen en opleidingen deel te nemen, voor zover deze betrekking hebben op het engagement dat de oudere als vrijwilliger opneemt en die activiteit een maatschappelijke meerwaarde biedt. Sociaal-culturele verenigingen hebben de taak hiervoor het nodige aanbod te voorzien en moeten middelen krijgen om dit kosteloos aan te kunnen bieden.

Cultuur- en vrijetijdsparticipatie

113. Sociaal contact, sport en deelname aan het culturele leven zijn belangrijke schakels om gezond en actief ouder te kunnen worden. De vrijetijdsparticipatie van ouderen dient daarom sterker gestimuleerd te worden, zeker voor de meest kwetsbare en kanszwakke ouderen. De Vlaamse Ouderenraad pleit er dan ook voor deze ouderen structureel als doelgroep op te nemen in het Participatiedecreet en de nodige middelen ter ondersteuning van deze groep te voorzien.
114. Tijdstippen, toegangsprijzen en mobiliteitsproblemen vormen vaak een belemmering voor ouderen op vlak van maatschappelijke participatie. Op alle niveaus moet het wegwerken van deze drempels een zorg zijn van het beleid. Dat geldt zowel voor activiteiten die zich speciaal tot ouderen richten als tot het algemene publiek.
115. Ouderen die kunnen terugvallen op een uitgebreid sociaal netwerk, behouden langer hun zelfstandigheid en hebben een grotere kans op een betere gezondheid. Het belang van ouderenverenigingen, buurtvoorzieningen en lokale dienstencentra daarin valt niet te onderschatten. Wel dienen het aanbod en de prijzen van deze verschillende spelers optimaal op elkaar afgestemd te worden. Dit kan onder meer door overleg met het verenigingsleven over het aangeboden sociaal-cultureel programma als vast onderdeel in te bouwen in de planningsfase van de lokale dienstencentra (zie ook punt 11).

Politieke participatie

116. Het ontwikkelen en stimuleren van een weldoordacht en breed gedragen ouderenbeleid vereist de betrokkenheid van ouderen zelf. Hun aanwezigheid dient dan ook verankerd te worden in de verschillende relevante overleg- en inspraakorganen.
117. Lokale ouderenadviesraden vormen een belangrijke garantie voor het realiseren van een inclusief en leeftijdsvriendelijk lokaal beleid, dat de vinger aan de pols houdt bij haar bevolking. Wanneer een bepaalde materie effect heeft op het leven van ouderen dienen zij om advies gevraagd te worden bij de voorbereiding en bijsturing van het betreffende

lokaal beleid, in het bijzonder in het kader van de Beleids- en Beheerscyclus (BBC). Het participatieproces zal in de toekomst vanuit Vlaanderen ondersteund worden door een of meerdere partnerorganisaties. De Vlaamse overheid moet zich ten volle engageren voor de realisatie van deze partnerschappen zodat de inspraak van de ouderen in de 308 gemeenten verzekerd kan worden.

118. Ook de deelname van ouderen aan de verkiezingen dient gestimuleerd en ondersteund te worden. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de politieke partijen om ouderen daartoe kansen te geven en hen in de kieslijsten op te nemen.

Digitale inclusie

119. Digitale informatievoorziening moet beter toegankelijk zijn. Ook ouderen gebruiken steeds vaker het internet om informatie op te zoeken. Helaas is de totale kostprijs van internet en het aanschaffen, regelmatig onderhouden en vernieuwen van de apparatuur en software voor heel wat mensen te duur. De Vlaamse Ouderenraad vraagt de Vlaamse overheid te onderzoeken hoe zij hier verder aan tegemoet kan komen en de passende maatregelen spoedig uit te werken.
120. De digitale kloof gaat bovendien niet meer alleen over het bezit van *up to date* apparatuur en software, maar ook over het gebruik daarvan. Er blijven inspanningen nodig opdat ouderen de kans krijgen om hun vaardigheden voldoende aan te scherpen om deze nieuwe technologieën vlot te kunnen gebruiken.
121. Tot op heden zijn slechts weinig websites aangepast voor blinden en slechtzienden. Om de toegankelijkheid van websites te bevorderen, is het wenselijk dat de overheid sensibiliseringsacties opzet omtrent de normen en criteria voor toegankelijke internetsites.
122. Om de kloof inzake informatiearmoede niet groter te maken, moet de overheid er ook over waken dat dienstverleners hun informatie blijven verspreiden via de traditionele informatiekanalen.

Sport en bewegen

---

123. In tijden van vergrijzing is het belangrijk om een maximaal aantal ouderen te overtuigen van het belang van fysieke activiteit met het oog op potentiële gezondheidswinst en een betere levenskwaliteit. Gezien de vele gezondheidsvoordelen, zowel op fysiek als op psychisch en sociaal vlak, dient Vlaanderen kansen te bieden aan alle ouderen om een fysiek actieve levensstijl te ontwikkelen en/of te onderhouden.

Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen beweging en sport: 'beweging' omvat alle activiteiten waarbij het lichaam beweegt dankzij spierarbeid en bijhorend energieverbruik. Beweging kan plaatsvinden in verschillende contexten van het dagelijkse leven. 'Sport' is een specifieke vorm en onderdeel van beweging, die

plaatsvindt in de vrijetijdscontext, gepland en gestructureerd verloopt, en vaak bepaald wordt door regels en (culturele) gebruiken.

Bewegingsbevordering bij ouderen

124. Alle ouderen en hun omgeving, met als prioritaire doelgroepen ouderen met een hoge graad van sedentair gedrag en niet-actieve ouderen, dienen gesensibiliseerd te worden over de gevolgen van sedentair gedrag en het belang van bewegen. Om deze doelgroepen te bereiken, adviseert de Vlaamse Ouderenraad samen te werken met de medische wereld, de eerstelijnsgezondheidszorg, de ziekenfondsen en de organisaties die regelmatig bewegingsactiviteiten voor ouderen organiseren. Bijhorende methodieken om sedentair gedrag te verminderen, dienen ontwikkeld en ondersteund te worden.

125. Bestaande methodieken voor bewegingsbevordering bij ouderen dienen behouden en verdergezet te worden. Nieuwe initiatieven moeten geïmplementeerd worden in het preventiebeleid, daar waar mogelijk in samenwerking met andere sectoren, waaronder sport, mobiliteit, ruimtelijke ordening, ...

Het is bovendien belangrijk dat deze bestaande en nieuwe methodieken voor bewegingsbevordering bij zestigplussers gelinkt worden aan de methodieken van valpreventie.

126. Aangepaste methodieken voor bewegingsbevordering bij zorgbehoevende ouderen, zowel in de thuissituatie als in de residentiële voorzieningen, moeten verder ontwikkeld en ondersteund worden.

Versterken van de strategische structuur Senioresport

127. Om te werken aan vernieuwd beweeg- en sportbeleid voor ouderen in Vlaanderen werd een strategische structuur Senioresport opgericht, die de visie en het beleid omtrent ouderensport verder uitbouwt en richting geeft. Dit wordt door de Vlaamse Ouderenraad toegejuicht. Binnen de uitbouw van dit vernieuwd beweeg- en sportbeleid vraagt de Vlaamse Ouderenraad aan de beleidsverantwoordelijken om aandacht te hebben voor onderstaande aanbevelingen.

128. Vlaanderen staat voor de uitdaging om een goed onderbouwd beweeg- en sportbeleid voor ouderen uit te werken. Wil men een doorbraak realiseren, dan is er nood aan een brede en langetermijnvisie met gemeenschappelijke krachtlijnen en een beleidsactieplan dat gedragen wordt door een breed netwerk. Het is dan ook belangrijk om op zoek te gaan naar concrete mogelijkheden om de samenwerking tussen relevante actoren in Vlaanderen op het vlak van sport en bewegen voor ouderen te operationaliseren. Aangezien sport en bewegen voor ouderen een thema is dat niet enkel de sportsector aanbelangt, is zowel de samenwerking binnen de sportsector, als die tussen verschillende sectoren van belang. De Vlaamse Ouderenraad raadt aan om de opgestarte samenwerking tussen de sectoren verder te zetten en uit te breiden.

129. Alle sport- en bewegingsactiviteiten, ook deze die in ouderenorganisaties plaatsvinden, moeten in het lokaal en het Vlaams beleid ingebed worden in een structurele samenwerking met de diverse actoren in het veld.
130. Het beweeg- en sportbeleid dient gericht te zijn op alle ouderen. Blijvende aandacht is vereist voor het ontwikkelen van initiatieven voor kansengroepen binnen de groep van ouderen. Uit het beleidsvoorbereidend onderzoek 'Naar een vernieuwd beweeg- en sportbeleid voor senioren in Vlaanderen' blijkt dat een doelgroepspecifieke benadering wenselijk is voor volgende vijf doelgroepen: actieve ouderen, niet-actieve ouderen, vereenzaamde ouderen, allochtone ouderen en financieel zwakkere ouderen. Het is bovendien belangrijk dat ook bewoners van woonzorgcentra meer gebruik kunnen maken van aangepaste bewegingsprogramma's.

Specifieke aanbevelingen voor het domein Sport

131. De eigenheid van het begeleiden van sportende ouderen dient naar waarde geschat te worden. Vanuit de strategische cel werd hiervoor reeds een operationele cel 'omkadering' opgestart die mee zal werken aan de opstelling van een competentieprofiel 'senioren sportbegeleider'. Dit moet resulteren in het bepalen van de opleidingsbehoeften en in het afstemmen van het opleidingsaanbod met deze behoeften.
132. Gericht wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van verschillende bewegingsprogramma's op de gezondheid van ouderen in Vlaanderen werd opgestart binnen het Steunpunt beleidsrelevant onderzoek sport (onderzoeksproject 'WP5'). De Vlaamse Ouderenraad pleit voor een hoge betrokkenheid van het werkveld bij het verdere verloop. Een goede interactie tussen onderzoek en praktijk bevordert immers de implementatie van de onderzoeksresultaten.
133. Ouderen moeten opgenomen worden in de sportraden als pleitbezorgers voor sportactiviteiten voor ouderen.
134. De sportinfrastructuur heeft uitbreiding nodig zodat alle leeftijdsgroepen er gebruik van kunnen maken. Daarenboven pleiten we ervoor om bestaande infrastructurele mogelijkheden in de onmiddellijke woonomgeving optimaal aan te wenden (scholen, buurthuizen, dagcentra, ...).
135. Een duurzaam en kwalitatief beweeg- en sportaanbod voor ouderen moet gestimuleerd en financieel ondersteund worden. Het ondersteunings- en subsidiëringsbeleid dient daarenboven rekening te houden met de drie krachtlijnen van het beleidsvoorbereidend onderzoek 'Naar een vernieuwd beweeg- en sportbeleid voor senioren in Vlaanderen': samenwerking, omkadering en een gedifferentieerd aanbod. Het ondersteunings- en subsidiëringsbeleid dient met andere woorden samenwerking te bevorderen, het inschakelen van opgeleiden en vrijwilligers te stimuleren en oog te hebben voor een gedifferentieerd aanbod dat is afgestemd op de totale populatie van ouderen.

De huidige sporttakkenlijst waarop het subsidiëringsbeleid gebaseerd is, werkt eerder remmend in de ontwikkeling van een gevarieerd aanbod voor de doelgroep. Het lokale

niveau moet gestimuleerd worden om de sporttakkenlijst niet als enig criterium te gebruiken maar ook aandacht te hebben voor de specifieke noden en interesses van sportende ouderen.

Onderwijs en onderzoek

---

136. Gezien de snelle veroudering van de bevolking is het noodzakelijk dat er meer onderzoek gebeurt ter ondersteuning van het betreffende beleid. Daarnaast dient de reeds bestaande kennis doelmatig ontsloten te worden. De oprichting van een 'Vlaams Kenniscentrum Ouderen en Ouderenbeleid' kan aan deze behoefte tegemoet komen.

Levenslang leren

137. Ondanks de algemene erkenning van het belang van levenslang leren, blijft de realisatie van dit principe grotendeels achterwege. In vergelijking met de vijftien benchmarkregio's voor de evaluatie van 'Vlaanderen in Actie' staat Vlaanderen voor levenslang leren op de dertiende plaats. In 2011 participeerde slechts 7,4% van de volwassen bevolking in Vlaanderen aan levenslang leren. De Vlaamse Ouderenraad vraagt dan ook om een sterker stimulerend beleid, dat bovendien een bredere benadering hanteert dan louter het versterken van competenties gerelateerd aan de arbeidsmarkt.

138. Binnen het onderwijs en het educatieve werk in het algemeen dient de potentiële inbreng van ouderen optimaal benut te worden. De inzet van ouderen als cursusleider of docent moet gestimuleerd worden, de drempels hiertoe moeten weggewerkt worden en de ontwikkeling van de vereiste competenties moet systematisch ondersteund worden.

139. Wat betreft het volwassenenonderwijs is, naast het afschaffen van de leeftijdsgrens voor de vermindering op het inschrijvingsgeld voor mensen met een handicap (zie punt 49), een sterker samenhangend en doordacht prijzenbeleid nodig. Daarbij dienen de prijzen van het volwassenenonderwijs, het sociaal-cultureel volwassenenwerk en andere educatieve voorzieningen ook beter op elkaar afgestemd te worden.

140. In het kader van het Strategisch Plan 'Geletterdheid Verhogen' moet er prioriteit gegeven worden aan basisvorming voor ouderen, onder meer op vlak van ICT. Hierdoor wordt de zelfredzaamheid van ouderen versterkt, hun maatschappelijke inzet en inzetbaarheid vergroot, en blijven ouderen in staat een actieve rol te spelen in onze snel evoluerende maatschappij.

Aandacht voor ouderen binnen de onderwijsopleidingen

141. Met het oog op het verbeteren van de kwaliteit van opleidingen gericht op 'werken met ouderen' is er behoefte aan een systematische inventarisatie en een diepgaande doorlichting van de bestaande opleidingen. Ondanks de toenemende professionalisering is er vooralsnog geen samenhangend beleid ontwikkeld inzake

opleiding en bijscholing voor het werken met ouderen. Verschillende opleidingen zijn voor handen, maar de vraag is of hiermee op een passende manier voorzien wordt in de bestaande behoeften en of Vlaanderen op dit terrein met succes de vergelijking kan doorstaan met het buitenland.

142. Het begeleiden van beweging en sport bij ouderen moet structureel opgenomen worden in het curriculum van hogescholen en universiteiten. Onder andere de gerichte module van de Vlaamse Trainersschool 'Begeleiden van sportende senioren' kan hiervoor als leidraad dienen.

143. De aanbevelingen van wetenschappelijk onderzoek omtrent sport en beweging voor ouderen moeten binnen de opleidingen opgevolgd en geïntegreerd worden.

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 18 december 2013.

Jul Geeroms
Voorzitter

Mie Moerenhout
Directeur